УДК 271.222(477)-564.11/.43
DOI https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2026.1.4

Лагодич Микола Миколайович,
кандидат наук з богослов'я, кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії та культурології
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
orcid.org/0000-0003-1299-0948
m.lahodych@chnu.edu.ua

КАЛЕНДАРНА РЕФОРМА В ЦЕРКВАХ УКРАЇНИ: ЛІТУРГІЙНИЙ ЧАС І ТРАНСФОРМАЦІЇ ЦЕРКОВНОЇ КУЛЬТУРИ В НОВІТНІЙ ІСТОРІЇ

У науковій статті календарну реформу в церквах України проаналізовано зі сторони організації літургійного часу, що призвело до наслідків у самому богослужінні й культурі в цілому. Актуальність запропонованої теми зумовлена тим, що календар у церковній традиції задає річний ритм служіння, також надає структуру циклу свят. У цьому контексті стає зрозуміло, що перехід на інший стиль неминуче зачіпає ідентичність і повсякдення практики вірян. Метою дослідження є з'ясування передумов календарних змін у новітній історії та оцінка, як саме перехід на новоюліанський календар (новий стиль) впливає на церковну культуру в православному культурному полі. Методологічною основою роботи стали історико-порівняльний і культурологічний методи. Зокрема, опрацьовано наукові публікації з проблематики дослідження, офіційні документи й заяви ПЦУ щодо календарних рішень 2023 року. Результатами дослідження стало виявлення того, що українська модель реформи має компромісний характер. Зміни переважно торкнулися нерухомого циклу свят, тоді як Пасхалія зберігається. Це дало можливість уникнути різкого розриву в ритмі богослужбового року. Також виявлено, що ключовими аспектами напруги для населення є двокалендарність, прив'язаність частини вірян до звичного святкування та ризики локальних конфліктів у громадах. Водночас реформа стимулює переосмислення церковної комунікації, практик служіння й символічних маркерів церковної належності. Зроблено висновок, що календарна реформа в Україні є не одноразовою подією, а тривалим процесом культурної адаптації, у якому літургійний час стає простором узгодження традиції, суспільних очікувань і церковних цінностей.

Ключові слова: церковна реформа, релігійне життя, служіння, цінності, літургійний час, календар, церковна культура, новоюліанський календар.

Lahodych Mykola,
PhD in Theology, PhD in History, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philosophy and Cultural Studies
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
orcid.org/0000-0003-1299-0948
m.lahodych@chnu.edu.ua

CALENDAR REFORM IN THE CHURCHES OF UKRAINE: LITURGICAL TIME AND TRANSFORMATIONS OF CHURCH CULTURE IN RECENT HISTORY

In this scientific article, the calendar reform in the churches of Ukraine is analyzed from the point of view of the organization of liturgical time, which led to consequences in the divine service itself and culture as a whole. The relevance of the proposed topic is due to the fact that the calendar in the church tradition sets the annual rhythm of service, and also provides a structure for the cycle of holidays. In this context, it becomes clear that the transition

© Лагодич М. М., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

to a different style inevitably affects the identity and everyday practices of believers. The purpose of the study is to clarify the prerequisites of calendar changes in modern history and assess how the adoption of the Revised Julian calendar (new style) affects church culture in the Orthodox cultural field. The methodological basis of this work was the historical and comparative culturological methods. In particular, scientific publications on the research issues, official documents and statements of the OCU regarding calendar decisions for 2023 were analyzed. The results of the study revealed that the Ukrainian model of reform is of a compromise nature. The changes mainly affected the fixed cycle of holidays, while Paschalia is preserved. This made it possible to avoid a sharp break in the rhythm of the liturgical year. It was also found that the key aspects of tension for the population are the dual calendar, the attachment of some believers to the usual celebration and the risks of local conflicts in communities. At the same time, the reform stimulates a rethinking of church communication, practices of service and symbolic markers of church membership. It is concluded that the calendar reform in Ukraine is not a one-time event, but a long process of cultural adaptation, in which liturgical time becomes a space for harmonizing tradition, social expectations and church values.

Key words: church reform, religious life, ministry, values, liturgical time, calendar, church culture, Revised Julian calendar.

Питання реформи церковного календаря в Україні довго залишалося відкритим, бо фактично йшлося про узгодження традиційного літургійного ритму із сучасним суспільним часом. У радянський період і в перші десятиліття незалежності більшість українських церков дотримувалася юліанського «старого стилю», що відстає від григоріанського на 13 днів. Це створювало помітну різницю між церковними та цивільними датами свят, особливо відчутну в умовах глобалізації. Водночас проблема має й хронологічну сторону: відставання юліанського календаря з часом зростає, що поступово зсуває дати нерухомих свят і може призводити до втрати їхньої літургійної доречності (Климишин, 2002, с. 52). Тому календарне питання постає не лише як технічна корекція, а як збереження смислу церковного року й відчуття безперервності традиції (Борейко, Федотова, 2024, с. 15).

Однак український календарний дискурс ніколи не був лише «про точність». Юліанський стиль у XX столітті закріпився як ознака «своєї» православної традиції та як символ відмежування від західного християнства, а в новітній період набув додаткових культурно-політичних відтінків (Сапеляк, 2016, с. 425). Після 1991 року дедалі відчутнішим ставав суспільний запит на синхронізацію святкового циклу з цивільним календарем і, зокрема, на святкування Різдва 25 грудня, але паралельно зберігалися побоювання, що швидкі зміни можуть викликати нерозуміння й конфлікти в громадах (Галіченко, 2023, с. 2). Ситуацію ускладнює співіснування в Україні кількох великих церковних юрисдикцій із різним історичним досвідом і позиціями щодо календаря. Саме тому ключовий виклик реформи полягає в пошуку балансу: як оновити літургійний час відповідно до сучасних умов, не зруйнувавши церковну єдність і повагу до усталених практик (Скрипнікова, 2016, с. 83).

Дослідницьке питання статті сформульовано таким чином: як саме календарна реформа (перехід на новоюліанський календар для нерухомого циклу) трансформує церковну ідентичність і сприйняття сакрального часу в сучасному українському релігійному середовищі, а також які компроміси й ризики виникають у парафіяльних практиках. Під «літургійним часом» у роботі мається на увазі специфічна сакральна темпоральність, що організовує досвід вірян через повторювані цикли свят і постів і відмежовує «священне» від «профанного» (Eliade, 1959). Водночас цей час переживається як «життєвий порядок» пам'яті й очікування, тобто як феноменологічно прожитий ритм (Husserl, 1964). «Церковна культура» визначається як сукупність обрядових і символічних практик, комунікативних моделей, естетичних форм і щоденних звичаїв, через які спільнота відтворює традицію й надає сенс подіям церковного року; у цьому сенсі календарне рішення «переописує» наратив релігійного часу (Ricoeur, 1984). З огляду на широту конфесійного поля України, у статті інші приклади (протестантські спільноти тощо) залучаються як контекст, тоді як аналітичний акцент зроблено на ПЦУ й УГКЦ.

Питання реформи церковного календаря на пострадянському просторі висвітлювалося як в історико-богословських дослідженнях, так і в публіцистичних матеріалах останніх років. Історичні аспекти календарних реформ

аналізувалися в працях церковних істориків, зокрема щодо Всеправославного конгресу 1923 року в Константинополі, де було ухвалено рішення про перехід на новоюліанський календар (Климишин, 2002). У цих працях наголошується, що частина православного світу залишилася на старому стилі з різних мотивів – богословських, культурних і політичних (Скрипнікова, 2016). Це підтверджує тезу, що календарне питання тісно переплетене з церковною ідентичністю й міжцерковними стосунками (Сапеляк, 2016).

Новітня вітчизняна література й публіцистика зосереджуються на аналізі сучасного етапу – обговоренні можливості календарної реформи в незалежній Україні та її реалізації після 2020 року. Культурологічний вимір реформи ґрунтовно розкрито в працях, де календарні зміни розглядаються як чинник трансформації церковної культури та релігійного часу (Борейко, Федотова, 2024).

У православному світі календарна проблема визрівала століттями. Юліанський календар, який довго був спільним стандартом для більшості християн, поступово «з'їжджав» щодо астрономічного року, до XVI ст. розрив став очевидним. Після григоріанської реформи 1582 року Захід перейшов на точніший стиль, тоді як православні церкви здебільшого залишилися на юліанському календарі – з часом це почали сприймати як одну з ознак традиції (Климишин, 2002, с. 33). На початку XX століття, коли цивільне життя в Європі практично всюди перейшло на григоріанський стиль, розходження між «церковним» і «світським» часом стало надто помітним, щоб його ігнорувати. Це й підвело православні церкви до спроби системного рішення в 1923 році (Павлишин, 2002).

У травні-червні 1923 року на соборі в Константинополі було схвалено календарну реформу й запропоновано новоюліанський календар, який за датами збігається з григоріанським до 2800 року (Климишин, 2002, с. 112). Частина помісних церков досить швидко прийняла новий стиль (грецькі та низка близькосхідних патріархатів), інші – передусім ті, що орієнтувалися на Москву, – залишилися на юліанському календарі. Єдиного «всеправославного» рішення фактично не стало, тому календарна різниця закріпилася як тривалий поділ: у деяких країнах це дало компроміс, а в інших спричинило конфлікти (Скрипнікова, 2016, с. 80). У 1948 році Московська патріархія, спираючись на радянську підтримку, намагалася підсилити позицію «консервативного православ'я» й різко критикувала нові календарі, що в радянському блоці на десятиліття «заморозило» реформу та закріпило статус старого стилю як чужого та ворожого навіть (Сапеляк, 2016, с. 425).

Українська церква, яка входила до складу московського патріархату, логічно підтримувала та використовувала це рішення й досвід. Православні громади історично жили в юліанській традиції під сильним впливом російської церкви, греко-католики також переважно трималися старого стилю, не бажаючи розходитися з православним оточенням (Сапеляк, 2016, с. 425).

Після 1991 року разом із проголошенням Незалежності починається новий період і в церковному житті. Церковне життя в Україні стало вільнішим, і календарне питання почали обговорювати відкритіше. Проте в 1990-х і на початку 2000-х років воно не було пріоритетним: на перший план виходили автокефалія, відродження парафій і напруга між юрисдикціями (Галіченко, 2023, с. 8). У православному середовищі діяли УПЦ (у єдності з Московським патріархатом), УПЦ КП та УАПЦ, і всі вони зберігали юліанський календар, бо більшість вірян була до нього звикла. Навіть там, де розуміли наукову логіку реформи, переважав обережний підхід: страх спровокувати нові конфлікти чи відштовхнути консервативну частину вірян (Скрипнікова, 2016, с. 83). УГКЦ також не поспішала з переходом, щоб не ускладнювати взаємини з православними. У результаті в перші десятиліття незалежності спільне святкування Різдва 7 січня закріпилося як звична українська практика, а в масовій культурі навіть утвердився мотив «двох Різдв» – 25 грудня і 7 січня (Сапеляк, 2016, с. 426).

Поступово суспільний контекст змінювався: через контакти із Заходом ставало помітнішим, що Україна живе «інакшим» різдвяним ритмом. Важливим сигналом стало рішення держави зробити 25 грудня офіційним вихідним нарівні із 7 січня, що легітимізувало можливість зміни традиції й для великих церков (Центр Разумкова, 2022, с. 9). У самих церквах у 2010-х роках переважала формула «готові,

коли дозріють вірні»: і греко-католики, і частина православних ієрархів говорили про бажаність реформи, але наголошували на ризику поділів (Галіченко, 2023, с. 2-3). Новий імпульс з'явився після створення ПЦУ (2018–2019): молода помісна церква прагнула бути ближчою до спільноти церков, які вже користуються новим стилем, і в публічному просторі почала звучати думка, що Різдво 25 грудня можливе за підтримки більшості (Православна Церква України, 2023). Утім реальні кроки відкладалися, бо ПЦУ спершу зосереджувалася на зміцненні свого статусу.

Варто відзначити, що календарні зміни в Україні не обмежувалися лише християнами православного чи греко-католицького обряду, котрі визначалися з календарною системою. Протестанти, зокрема Римо-католики, традиційно орієнтувалася на григоріанський календар. Вони відзначали Різдво 25 грудня (Укрінформ, 2021). Першим корком на шляху до інституалізації цього питання стало рішення Синоду Української Лютеранської Церкви від 16 грудня 2017 року про запровадження новоюліанського календаря з 2018 церковного року (РІСУ, 2017).

«Ми прийняли і підтримали рішення Верховної Ради щодо офіційного святкування в Україні Різдва Господа Ісуса Христа 25 грудня. Прагнемо святкувати Різдво разом з цілим світом і, зрештою, логічно, гарно й побожно, коли спершу святкується Різдво, а вже тоді – Новий Рік. Благовіщення 2018-го будемо відзначати 25 березня, відповідно до дати Різдва 25 грудня, а інші свята – за новоюліанським календарем», – цитата очільника Галицької єпархії УЛЦ пастора Тарас Коковського (Релігійно-інформаційна служба України).

Лютеранський перехід, однак, відбувався як внутрішньоцерковний пастирський процес, а не як публічна кампанія. Пастор Тарас Коковський наголошував також: «Синод Української Лютеранської Церкви прийняв це рішення після попереднього обміну думками та обговорення у парафіях», додаючи, що «ми наразі не надавали цьому якогось особливого розголосу» (УНІАН, 2017). У подальші роки дискусії про календар активізувалися й у ширшому протестантському середовищі: зокрема, повідомлялося про остаточний вибір єдиної дати святкування Різдва 25 грудня окремими великими протестантськими об'єднаннями та відмову від практики «подвійного святкування» як тимчасового перехідного етапу (РІСУ, 2022). Водночас через масштаб і суспільний резонанс календарної реформи основний акцент у статті зроблено на ПЦУ й УГКЦ.

Рішучий злам стався після 2022 року: повномасштабна агресія Росії зробила календарний вибір символічно гострішим, і в суспільстві посилилося прагнення дистанціюватися від усього, що асоціюється з російським церковним простором, зокрема й із календарною традицією РПЦ (Центр Разумкова, 2022, с. 7). Одночасно зросло відчуття культурної близькості до Європи, де 25 грудня є центральною різдвяною датою.

Паралельні зрушення фіксувалися й у середовищі Української Православної Церкви (Московського патріархату). Хоча ця юрисдикція офіційно не заявляла про наміри змінювати календар, у частини духовенства та парафій почали з'являтися внутрішні дискусії щодо можливості таких змін. Соціологічні дані при цьому виявили показову деталь: навіть серед вірян традиційно консервативної конфесії підтримка нового стилю виявлялася спільномірною, а подекуди й вищою за рівень спротиву. Таким чином, на початок 2023 року склалося рідкісне поєднання передумов для реформи. По-перше, її науково-хронологічна та богослужбова логіка давно була зрозумілою і прийнятною (ідеться насамперед про усунення 13-денної розбіжності в нерухомому святковому циклі). По-друге, стала очевидною суспільна підтримка та готовність значної частини парафій. По-третє, календарний вибір дедалі частіше почали осмислювати як питання церковної ідентичності й дистанціювання від російського церковного простору. По-четверте, вирішальним чинником стала узгодженість дій ПЦУ й УГКЦ: синхронний рух двох найбільших церков зменшував ризик «конкуренції традицій» і полегшував прийняття змін на рівні релігійної культури загалом. Показово, що УГКЦ у публічному поясненні цього кроку окреслила реформу як «назрілу потребу реформи Літургійного календаря» й окремо наголосила: «це не тільки Різдво!», адже йдеться про «всі свята, які належать до нерухомого циклу» (Українська Греко-Католицька Церква, 2023). За цих умов ключовим завданням стало оформлення

намірів у формі внутрішньоцерковних рішень, що й відбулося вже у 2023 році.

УГКЦ оформлювала календарне рішення як пастирську відповідь на запит вірних і як елемент ширшого переосмислення церковної ідентичності в сучасних умовах. У постанові Архиєрейського Синоду УГКЦ в Україні прямо зазначено: «УГКЦ в Україні перейти з 1 вересня 2023 року Божого на новий стиль для нерухомих свят із збереженням чинної Пасхалії» (Українська Греко-Католицька Церква, 2023). Надалі Глава УГКЦ окремо наголошував на ролі священників у впровадженні цього рішення: «ви маєте навчити наших людей відзначати свята по-новому» (Українська Греко-Католицька Церква, 2023).

Календарне питання було винесене на розгляд Архієрейського Собору ПЦУ 24 травня 2023 року. У доповіді Предстоятеля перехід на новий стиль було обґрунтовано як відповідь на змінені суспільні та церковні обставини, а також як крок до утвердження української церковної суб'єктності. Принципово важливо, що акцент робився не на «переломі традиції», а на відповідальному й ненасильницькому впровадженні змін: «…у календарній реформі ми нікого не будемо примушувати, даючи можливість прийняти необхідні зміни поступово й усвідомлено» (Православна Церква України, 2023). У постановах Архієрейського Собору це сформульовано прямо: «Перехід Православної Церкви України на новоюліанський календар здійснити починаючи з 1 вересня 2023 року (початок нового церковного року)» (Православна Церква України, 2023). Згідно з постановами Собору, перехід на новоюліанський календар для нерухомих свят було визначено з 1 вересня 2023 року – початку церковного року, зі збереженням традиційної пасхалії (Православна Церква України, 2023). Водночас були закладені запобіжники для громад, не готових одразу змінювати звичний уклад: передбачалася можливість залишатися на юліанському календарі за процедурою, що включає рішення громади та благословення єпархіальної влади, аби уникнути конфліктів і «ламання через коліно» (Православна Церква України, 2023а).

Принципово важливо, що обидві церкви не змінили пасхалію. Великдень і пов'язаний із ним рухомий цикл – Вербну неділю, Вознесіння, П'ятидесятницю – залишилися в тому самому обчислювальному порядку, що й раніше, зберігаючи звичний для вірян «центр тяжіння» богослужбового року (Православна Церква України, 2023; Українська Греко-Католицька Церква, 2023). Такий підхід має як пастирську, так і культурну логіку: пасхальний цикл є найчутливішою частиною літургійного часу, тому його збереження знижує ризик дезорієнтації громад і дає можливість адаптуватися до нового нерухомого циклу без відчуття, що «змінилося все» (Скрипнікова, 2016, с. 83).

На цьому тлі УПЦ (МП) залишилася єдиною великою церковною структурою в Україні, яка загалом не перейшла на новий стиль і продовжує святкувати нерухомі свята за юліанським календарем. У країні фактично сформувалася нова конфігурація: ПЦУ й УГКЦ – на новоюліанському календарі для нерухомого циклу, УПЦ (МП) – на старому стилі, при тому що Великдень поки що залишається спільною датою для всіх (Православна Церква України, 2023; Українська Греко-Католицька Церква, 2023).

Емпіричний вимір реформи найвиразніше проявляється на рівні парафіяльної буденності. Зміна дат нерухомих свят автоматично запускає низку організаційних дій: потребу перевидавати або оновлювати парафіяльні календарі, коригувати графіки богослужінь і катехизації, узгоджувати святкові дні з місцевими звичаями й державними вихідними, а також пояснювати нові дати дітям і людям старшого віку (Скрипнікова, 2016, с. 83). Показово, що офіційні документи ПЦУ передбачили можливість поступового переходу та механізм надання благословення громадам, які з огляду на локальний контекст потребують більше часу для адаптації (Православна Церква України, 2023). На практиці це формує кілька моделей: повний перехід на новий стиль; перехід із відтермінуванням; і тимчасова двокалендарність у сімейних і громадських практиках, коли «церковна дата» й «родинна дата» святкування можуть збігатися не одразу. Саме ці «малопомітні» рівні адаптації значною мірою визначають, чи стане реформа органічною частиною церковної культури.

Як й очікувалося, запровадження нового календаря викликало різноманітні відгуки та дискусії – як у церковному середовищі, так і в ширшому суспільному просторі (Соціологічна група «Рейтинг», 2023; Центр Разумкова, 2022, с. 10). Умовно ці реакції можна поділити на три групи: прихильників,

стримано-нейтральних і противників реформи (Соціологічна група «Рейтинг», 2023). При цьому навіть там, де опозиція календарним змінам не переростає у відкритий конфлікт, вона має свої чітко окреслені мотивації. Для частини вірян юліанський стиль – це не просто технічний спосіб обчислення дат, а елемент родинної й колективної пам'яті: «так жили батьки й діди», так закарбувалися «правильні» дати Різдва, Водохреща, Покрови (Борейко, Федотова, 2024, с. 18; Сапеляк, 2016, с. 425). Тому будь-яке зрушення часто сприймається не як адміністративна корекція, а як втручання в «сакральний побут», у звичний ритм життя (Борейко, Федотова, 2024, с. 18–19). У таких випадках спротив живиться не богословськими аргументами, а радше психологічною потребою триматися «свого», що особливо посилюється в умовах війни та загальної нестабільності (Центр Разумкова, 2022, с. 10).

Одна з найважливіших культурних змін, які супроводжують реформу, полягає в перегляді повсякденного церковного порядку. Календар задає сценарій церковного року: періоди постів, підготовки до свят, ритм богослужінь, а також систему сімейних звичаїв. Перехід на нові дати нерухомих свят означає, що віряни й клір по-новому «налаштовують» спільний час. У цьому процесі проявляється ціннісна логіка служіння: громада вчиться не протиставляти «форму» і «зміст», а узгоджувати зовнішній порядок із внутрішнім сенсом. Для багатьох парафій це стає приводом для катехизації – пояснення, чому Церква змінює календар, що таке новоюліанський стиль, чому Пасхалія зберігається, як ці зміни співвідносяться з традицією (Скрипнікова, 2016).

Культурологічний вимір також підсвічує питання символічної влади й інтерпретації: хто має право визначати, що є «правильним» у церковному часі, як це рішення комунікується суспільству. Якщо календарна реформа подається як «чиста модернізація», вона ризикує викликати відчуття втрати традиції. Якщо ж її пояснюють як повернення до внутрішньої церковної логіки й прагнення уникати зайвих поділів, тоді вона легше вбудовується в культурну тканину релігійного життя. Тому тональність офіційних документів і звернень – не другорядна: вона прямо впливає на те, стане реформа інструментом єдності чи джерелом нових конфліктів.

У цьому контексті важливою є також історико-хронологічна перспектива. Питання календаря в християнстві має давню історію й завжди було пов'язане з потребою узгодити астрономічний час із літургійним порядком. Книга І. Климишина дає фундамент для розуміння, що «календарна точність» і «календарна традиція» не тотожні: церковна практика завжди балансувала між обчисленням і символічним порядком свят (Климишин, 2002). У сучасній Україні ця давня проблема проявляється в новітніх формах – через досвід війни, прискорених культурних змін, конкуренції ідентичностей і потреби соціальної солідарності.

Календарна реформа в церквах України в новітній історії – це не «технічна заміна дат», а зміна способу, яким спільнота проживає літургійний час: визначення богослужінь, свят і постів, родинні звичаї та парафіяльну організацію. У ПЦУ перехід на новоюліанський календар із 1 вересня 2023 року поєднано з пастирською обережністю: збережено пасхалію та передбачено можливість для окремих громад залишатися на старому стилі, а в комунікації наголошено на добровільності.

Загалом варто відзначити, що ці зміни мають досить сприятливу базу, але водночас зберігається ризик локальних напружень через двокалендарність, сімейну пам'ять і страх «культурної втрати». Тому успіх реформи залежить не лише від соборних рішень, а від щоденної роботи громад – пояснення, уважності до людей таі узгодження практик служіння зі спільними цінностями. У підсумку календарна реформа стає маркером ширших змін церковної культури в Україні, актуалізуючи ідентичність, солідарність і пастирську відповідальність у час історичних трансформацій.

Перспективним і водночас чутливим залишається аспект пасхалії. Збереження чинного порядку обчислення Великодня у 2023 році виконало стабілізаційну функцію, оскільки пасхальний цикл є «ядром» літургійного року. Утім потенційна дискусія про можливу уніфікацію дати Великодня або перегляд пасхалії в майбутньому може поставити перед церквами нові виклики: ризик поглиблення двокалендарності, додаткові пастирські навантаження й потребу ретельної міжцерковної комунікації. Тому окреслення цього сценарію як можливого із зазначенням ризиків є важливим для подальших досліджень і практики церковного врядування.

Список використаних джерел:

Борейко О.О., Федотова Т.В. (2024). Реформа церковного календаря: культурологічний аспект. *Культурологічний альманах*. № 1. С. 15–20. DOI: 10.31392/cult.alman.2024.1.2. URL: https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/312 (дата звернення: 22.12.2025).

Галіченко М. (2023). Реформа церковного календаря в сучасній Україні. 3 с. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/29.pdf (дата звернення: 22.12.2025).

Климишин І.А. (2002). Календар і хронологія. 5-те вид., доповн. Івано-Франківськ : Гостинець (в-во Івано-Франківської Теологічної Академії). 232 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Klymyshyn_Ivan/Kalendar_i_khronolohiia.pdf (дата звернення: 22.12.2025).

Павлишин О. (2002). Календарна реформа: історія та сучасність. URL: https://www.patriyarkhat.org.ua/statti-zhurnalu/kalendarnareforma-istoriya-ta-suchasnist/ (дата звернення: 22.12.2025).

Православна Церква України. Вийшов друком Православний церковний календар на 2024 р. 01.08.2023. URL: https://www.pomisna.info/uk/vsi-novyny/vyjshov-drukom-pravoslavnyj-tserkovnyj-kalendar-na-2024-r/ (дата звернення: 22.12.2025).

Православна Церква України. Доповідь Предстоятеля на засіданні Архієрейського Собору 24 травня 2023 р. URL: https://www.pomisna.info/uk/document-post/dopovid-predstoyatelya-na-zasidanni-arhiyerejskogo-soboru-24-travnya-2023-r/ (дата звернення: 22.12.2025).

Православна Церква України. Доповідь Предстоятеля на Помісному Соборі 27 липня 2023 р. URL: https://www.pomisna.info/uk/document-post/dopovid-predstoyatelya-na-pomisnomu-sobori-27-lypnya-2023-r/ (дата звернення: 22.12.2025).

Православна Церква України. Постанова Священного Синоду «Про порядок надання благословення парафіям та монастирям на використання Новоюліанського календаря» від 02.02.2023 № 52. URL: https://www.pomisna.info/uk/document-post/pro-poryadok-nadannya-blagoslovennya-parafiyam-ta-monastyryam-na-vykorystannya-novoyulianskogo-kalendarya/ (дата звернення: 22.12.2025).

Православна Церква України. Постанови Архієрейського Собору від 24 травня 2023 р. (щодо календарних змін). URL: https://www.pomisna.info/uk/document-post/202245/ (дата звернення: 22.12.2025).

Православна Церква України. Постанови Помісного Собору УПЦ (ПЦУ) від 27 липня 2023 р. URL: https://www.pomisna.info/uk/document-post/postanovy-pomisnogo-soboru-upts-ptsu/ (дата звернення: 22.12.2025).

Релігійно-інформаційна служба України (РІСУ). Українська Лютеранська Церква перейшла на новоюліанський календар. 29.12.2017. URL: https://risu.ua/ukrajinska-lyuteranska-cerkva-pereyshla-na-novoyulianskiy-kalendar_n88462 (дата звернення: 22.12.2025).

Релігійно-інформаційна служба України (РІСУ). 1 вересня 2023 року УГКЦ і ПЦУ переходять на новий календар. 01.09.2023. URL: https://risu.ua/zavtra-1-veresnya-2023-roku-ugkc-i-pcu-perehodyat-na-novij-kalendar_n142102 (дата звернення: 22.12.2025).

Релігійно-інформаційна служба України (РІСУ). Українська Церква християн віри євангельської переходить на григоріанський календар. 13.07.2022. URL: https://risu.ua/ukrayinska-cerkva-hristiyan-viri-yevangelskoyi-perehodit-na-grigorianskij-kalendar_n130816 (дата звернення: 25.12.2025).

УНІАН. Українська лютеранська церква оголосила про перехід на новоюліанський календар. 29.12.2017. URL: https://religions.unian.ua/otherreligions/2324916-ukrajinska-lyuteranska-tserkva-ogolosila-pro-perehid-na-novo yulianskiy-kalendar.html (дата звернення: 25.12.2025).

Укрінформ. 25 грудня. Пам'ятні дати. 25.12.2021. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3375004-25-grudna-pamatni-dati.html (дата звернення: 25.12.2025).

Сапеляк О. (2016). Двокалендарність в Україні: витоки і сьогодення. *Сучасна українська нація: мова, історія, культура* : матеріали наук.-практ. конф. з міжнародною участю (Львів, 16 березня 2016 р.) / наук. ред. : В.В. Чоп'як, А.В. Магльований. Львів : Друкарня ЛНМУ імені Данила Галицького. С. 425–426. URL: https://new.meduniv.lviv.ua/uploads/repository/kaf/kaf_ukrlang/07.%20Наукова%20та%20міжнародна%20діяльність/zbirnyk_suchasna_ukr_natsiya.pdf (дата звернення: 22.12.2025).

Скрипнікова Н.І. (2016). Проблема уніфікації календарних стилів у сучасному православ'ї. *Історія релігій в Україні*. Вип. 26. С. 80–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/idu_2016_26_13 (дата звернення: 22.12.2025).

Соціологічна група «Рейтинг». Двадцять друге загальнонаціональне опитування (1–2 червня 2023 р.). URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/ (дата звернення: 22.12.2025).

Українська Греко-Католицька Церква. Історичне рішення: УГКЦ в Україні переходить на новий календар. 06.02.2023. URL: https://ugcc.ua/data/istorychne-rishennya-ugkts-v-ukrayni-perehodyt-na-novyy-kalendar-2056/ (дата звернення: 22.12.2025).

Українська Греко-Католицька Церква. Календарна реформа УГКЦ в Україні: коротко про головне. 06.02.2023. URL: https://ugcc.ua/data/kalendarna-reforma-ugkts-v-ukrayni-korotko-pro-golovne-2061/ (дата звернення: 22.12.2025).

Українська Греко-Католицька Церква. Слово Блаженнішого Святослава до вірних УГКЦ щодо календарної реформи. 07.02.2023. URL: https://ugcc.ua/data/slovo-blazhennishogo-svyatoslava-do-virnyh-ugkts-shchodo-kalendarnoy-reformy-2073/ (дата звернення: 25.12.2025).

Українська Греко-Католицька Церква. Опубліковано церковний календар УГКЦ на вересень-грудень 2023 року. 02.03.2023. URL: https://ugcc.ua/data/opublikovano-tserkovnyy-kalendar-ugkts-na-veresen-gruden-2023-roku-2282/ (дата звернення: 22.12.2025).

Українська Греко-Католицька Церква. Церковний календар за новим стилем (вересень-грудень 2023). 01.09.2023. URL: https://ugcc.ua/data/tserkovnyy-kalendar-za-novym-stylem-veresen-gruden-2023-2154/ (дата звернення: 22.12.2025).

Українська Греко-Католицька Церква. Церковний календар УГКЦ на 2024 рік. 01.01.2024. URL: https://ugcc.ua/data/tserkovnyy-kalendar-ugkts-na-2024-rik-3911/ (дата звернення: 22.12.2025).

Українська Греко-Католицька Церква. Церковний календар УГКЦ на 2025 рік. 01.01.2025. URL: https://ugcc.ua/data/tserkovnyy-kalendar-ugkts-na-2025-rik-5931/ (дата звернення: 22.12.2025).

Центр Разумкова. Релігія і Церква в українському суспільстві: 2000–2022 рр. (соціологічне дослідження). Війна і Церква. Церковно-релігійна ситуація в Україні 2022 р. (інформаційні матеріали). Київ, 2022. 124 с. URL: https://razumkov.org.ua/images/2023/02/13/2022_Religiya_SITE.pdf (дата звернення: 22.12.2025).

Eliade M. (1959). The Sacred and the Profane: The Nature of Religion. New York : Harcourt, Brace & World. 256 p.

Husserl E. (1964). The Phenomenology of Internal Time-Consciousness. Bloomington : Indiana University Press. 199 p.

Ricoeur P. (1984). Time and Narrative. Vol. 1. Chicago : University of Chicago Press. 288 p.

References:

Boreiko, O.O. and Fedotova, T.V. (2024). Reforma tserkovnoho kalendaria: kulturolohichnyi aspekt. [Reform of the Church Calendar: A Culturological Aspect]. *Kulturolohichnyi almanakh*, no. 1, pp. 15–20. doi: 10.31392/cult.alm.2024.1.2, Retrieved from: https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/312 (Accessed 22 December 2025).

Halichenko, M. (2023). Reforma tserkovnoho kalendaria v suchasnii Ukraini [Reform of the church calendar in contemporary Ukraine]. 3 pp., Retrieved from: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/29.pdf (Accessed 22 December 2025).

Klymyshyn, I.A. (2002). Kalendar i khronolohiia. [Calendar and chronology]. 5th ed., dopovn., Hostynets (Ivan-Frankivsk Theological Academy Press), Ivano-Frankivsk, Ukraine, 232 pp., Retrieved from: https://chtyvo.org.ua/authors/Klymyshyn_Ivan/Kalendar_i_khronolohiia/ (Accessed 22 December 2025).

Pavlyshyn, O. (2002). “Kalendarna reforma: istoriia ta suchasnist” [“Calendar reform: history and modernity”]. Retrieved from: https://www.patriyarkhat.org.ua/statti-zhurnalu/kalendarnareforma-istoriya-ta-suchasnist/ (Accessed 22 December 2025).

Pravoslavna Tserkva Ukrainy. (2023). “Vyishov drukom Pravoslavnyi tserkovnyi kalendar na 2024 r.” [“The Orthodox Church calendar for 2024 has been published”]. 01 August 2023. Retrieved from: https://www.pomisna.info/uk/vsi-novyny/vyjshov-drukom-pravoslavnyj-tserkovnyj-kalendar-na-2024-r/ (Accessed 22 December 2025).

Pravoslavna Tserkva Ukrainy. (2023). “Dopovid Predstoiatelia na zasidanni Arkhyiereiskoho Soboru 24 travnia 2023 r.” [“Report of the Primate at the session of the Hierarchs’ Council on 24 May 2023”]. Retrieved from: https://www.pomisna.info/uk/document-post/dopovid-predstoyatelya-na-zasidanni-arhiyerejskogo-soboru-24-travnya-2023-r/ (Accessed 22 December 2025).

Pravoslavna Tserkva Ukrainy. (2023). “Dopovid Predstoiatelia na Pomisnomu Sobori 27 lypnia 2023 r.” [“Report of the Primate at the Local Council on 27 July 2023”]. Retrieved from: https://www.pomisna.info/uk/document-post/dopovid-predstoyatelya-na-pomisnomu-sobori-27-lypnya-2023-r/ (Accessed 22 December 2025).

Pravoslavna Tserkva Ukrainy. (2023). “Postanova Sviashchennoho Synodu ’Pro poriadok nadannia blahoslovennia parafiiam ta monastyriam na vykorystannia Novoiulianskoho kalendaria’ No. 52 vid 02.02.2023” [“Resolution of the Holy Synod ’On the procedure for granting blessing to parishes and monasteries to use the Revised Julian calendar’ No. 52 of 02.02.2023”]. Retrieved from: https://www.pomisna.info/uk/document-post/pro-poryadok-nadannya-blagoslovennya-parafiyam-ta-monastyryam-na-vykorystannya-novoyulianskogo-kalendarya/ (Accessed 22 December 2025).

Pravoslavna Tserkva Ukrainy. (2023). “Postanovy Arkhyiereiskoho Soboru vid 24 travnia 2023 r. (shchodo kalendarnykh zmin)” [“Resolutions of the Hierarchs’ Council of 24 May 2023 (on calendar changes)”]. Retrieved from: https://www.pomisna.info/uk/document-post/202245/ (Accessed 22 December 2025).

Pravoslavna Tserkva Ukrainy. (2023). “Postanovy Pomisnoho Soboru UPTs (PTsU) vid 27 lypnia 2023 r.” [“Resolutions of the Local Council of the OCU of 27 July 2023”]. Retrieved from: https://www.pomisna.info/uk/document-post/postanovy-pomisnogo-soboru-upts-ptsu/ (Accessed 22 December 2025).

Relihiino-informatsiina sluzhba Ukrainy (RISU) (2017). “Ukrainska Liuteranska Tserkva pereishla na novoiulianskyi kalendar” [“The Ukrainian Lutheran Church switched to the Revised Julian calendar”]. Retrieved from: https://risu.ua/ukrajinska-lyuteranska-cerkva-pereyshla-na-novoyulianskiy-kalendar_n88462 (Accessed 22 December 2025).

Relihiino-informatsiina sluzhba Ukrainy (RISU). (2022). “Ukrainska Tserkva Khrystyian Viry Yevanhelskoi perekhodyt na hryhorianskyi kalendar” [“The Ukrainian Church of Christians of Evangelical Faith switches to the Gregorian calendar”]. 13 July. Retrieved from: https://risu.ua/ukrayinska-cerkva-hristiyan-viri-yevangelskoyi-perehodit-na-grigorianskij-kalendar_n130816 (accessed: 25.12.2025).

UNIAN. (2017). “Ukrainska liuteranska tserkva oholosyla pro perekhid na novoiulianskyi kalendar” [“Ukrainian Lutheran Church announced the transition to the New Julian calendar”]. 29 December. Retrieved from: https://religions.unian.ua/otherreligions/2324916-ukrajinska-lyuteranska-tserkva-ogolosila-pro-perehid-na-novoyulianskiy-kalendar.html (accessed: 25.12.2025).

Ukrinform. (2021). “25 hrudnia. Pamiatni daty” [“December 25. Memorable dates”]. 25 December. Retrieved from: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3375004-25-grudna-pamatni-dati.html (accessed: 25.12.2025).

Relihiino-informatsiina sluzhba Ukrainy (RISU). (2023). “Zavtra, 1 veresnia 2023 roku, UHKTs i PTsU perekhodiat na novyi kalendar” [“Tomorrow, 1 September 2023, the UGCC and the OCU switch to the new calendar”]. Retrieved from: https://risu.ua/zavtra-1-veresnya-2023-roku-ugkc-i-pcu-perehodyat-na-novij-kalendar_n142102 (Accessed 22 December 2025).

Sapeliak, O. (2016). “Dvokalendarnist v Ukraini: vytoky i sohodennia”. [“Two-calendar system in Ukraine: origins and the present”]. in Chopiak, V.V. and Mahlovanyi, A.V. (eds.), *Suchasna ukrainska natsiia: mova, istoriia, kultura: materialy nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uchastiu* [Modern Ukrainian nation: language, history, culture: proceedings of the scientific-practical conference with international participation]. Lviv National Medical University Printing House named after Danylo Halytskyi, Lviv, Ukraine, pp. 425–426. Retrieved from: https://new.meduniv.lviv.ua/uploads/repository/kaf/kaf_ukrlang/07.%20Наукова%20та%20міжнародна%20діяльність/zbirnyk_suchasna_ukr_natsiya.pdf (Accessed 22 December 2025).

Skrypnikova, N.I. (2016). “Problema unifikatsii kalendarnykh styliv u suchasnomu pravoslav’i” [“The problem of unifying calendar styles in contemporary Orthodoxy”]. *Istoriia relihii v Ukraini*, iss. 26. pp. 80–87. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/idu_2016_26_13 (Accessed 22 December 2025).

Sotsiolohichna hrupa “Reitynh”. (2023). “Dvadtsiat druhe zahalnonatsionalne opytuvannia (1–2 chervnia 2023 r.)” [“Twenty-second nationwide survey (1–2 June 2023)”]. Retrieved from: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/ (Accessed 22 December 2025).

Ukrainska Hreko-Katolytska Tserkva. (2023). “Istorychne rishennia: UHKTs v Ukraini perekhodyt na novyi kalendar” [“A historic decision: the UGCC in Ukraine switches to the new calendar”]. 06 February 2023. Retrieved from: https://ugcc.ua/data/istorychne-rishennya-ugkts-v-ukrayni-perehodyt-na-novyy-kalendar-2056/ (Accessed 22 December 2025).

Ukrainska Hreko-Katolytska Tserkva. (2023). “Kalendarna reforma UHKTs v Ukraini: korotko pro holovne” [“Calendar reform of the UGCC in Ukraine: main points”]. 06 February 2023. Retrieved from: https://ugcc.ua/data/kalendarna-reforma-ugkts-v-ukrayni-korotko-pro-golovne-2061/ (Accessed 22 December 2025).

Ukrainska Hreko-Katolytska Tserkva. (2023). “Slovo Blazhennishoho Sviatoslava do virnykh UHKTs shchodo kalendarnoi reformy” [“Address of His Beatitude Sviatoslav to the faithful of the UGCC regarding the calendar reform”]. 7 February. Retrieved from: https://ugcc.ua/data/slovo-blazhennishogo-svyatoslava-do-virnyh-ugkts-shchodo-kalendarnoy-reformy-2073/ (accessed: 25.12.2025).

Ukrainska Hreko-Katolytska Tserkva. (2023). “Opublikovano tserkovnyi kalendar UHKTs na veresen–hruden 2023 roku”. [“Church calendar of the UGCC for September–December 2023 published”]. 02 March 2023. Retrieved from: https://ugcc.ua/data/opublikovano-tserkovnyy-kalendar-ugkts-na-veresen-gruden-2023-roku-2282/ (Accessed 22 December 2025).

Ukrainska Hreko-Katolytska Tserkva. (2023). “Tserkovnyi kalendar za novym stylem (veresen–hruden 2023)” [“Church calendar according to the new style (September–December 2023)”]. 01 September 2023. Retrieved from: https://ugcc.ua/data/tserkovnyy-kalendar-za-novym-stylem-veresen-gruden-2023-2154/ (Accessed 22 December 2025).

Ukrainska Hreko-Katolytska Tserkva. (2024). “Tserkovnyi kalendar UHKTs na 2024 rik” [“UGCC church calendar for 2024”]. 01 January 2024. Retrieved from: https://ugcc.ua/data/tserkovnyy-kalendar-ugkts-na-2024-rik-3911/ (Accessed 22 December 2025).

Ukrainska Hreko-Katolytska Tserkva. (2025). “Tserkovnyi kalendar UHKTs na 2025 rik” [“UGCC church calendar for 2025”]. 01 January 2025. Retrieved from: https://ugcc.ua/data/tserkovnyy-kalendar-ugkts-na-2025-rik-5931/ (Accessed 22 December 2025).

Tsentr Razumkova. (2022). Relihiia i Tserkva v ukrainskomu suspilstvi: 2000–2022 rr. (sotsiolohichne doslidzhennia). Viina i Tserkva. Tserkovno-relihiina sytuatsiia v Ukraini 2022 r. (informatsiini materialy) [Religion and the Church in Ukrainian society: 2000–2022 (sociological study). War and the Church. The church–religious situation in Ukraine in 2022 (information materials)]. Tsentr Razumkova, Kyiv, Ukraine, 124 pp. Retrieved from: https://razumkov.org.ua/images/2023/02/13/2022_Religiya_SITE.pdf (Accessed 22 December 2025).

Eliade, M. (1959). The Sacred and the Profane: The Nature of Religion, Harcourt, Brace & World, New York, NY.

Husserl, E. (1964). The Phenomenology of Internal Time-Consciousness, Indiana University Press, Bloomington, IN.

Ricoeur, P. (1984). Time and Narrative, Vol. 1, University of Chicago Press, Chicago, IL.

Дата першого надходження статті до видання: 25.12.2025
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.01.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 25.03.2026